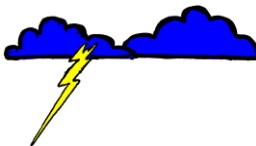

USKONTO SUOMESSA

SUOMALAISTEN MUINAISUSKO

Monia jumalia, joista jokaisella oli oma hallinta-alueensa.

Hämäläisten jumalia olivat:

- Tapio metsä
- Ahti vesi
- Turisas sota
- Ukko Ylijumala
ilma, ukkonen, maan kasvu

Esi-isien palvonta oli keskeisellä sijalla. Kuolleet jatkoivat kalmistossa elämää ja seurasivat kylän tapahtumia.

Kummittelevia vainajia pelättiin tulevan

- surmatuista äpäröistä
- itsemurhaajista
- noidista

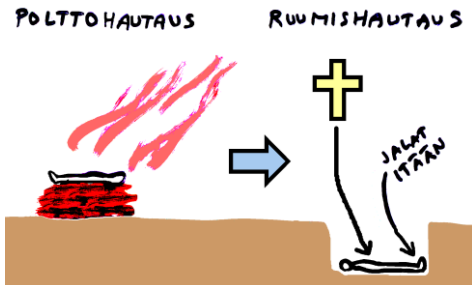

Haltija- ja tonttu-usko oli yleistä. Haltijoiden toiminta-alue oli rajallinen:

- kotitonttu
- navettatonttu
- saunatonttu
- riihitonttu

Lisäksi luonnossa oli pieniä maahisia eli menninkäisiä

KRISTINUSKON TULO SUOMEEN

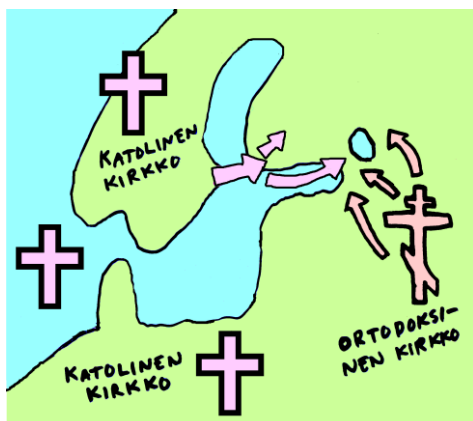
Kristinusko tuli Suomeen vähitellen.

Ensimmäiset vaikutteet tulivat idästä.

Ensimmäinen ristiretki Suomeen tuli noin 1150 Ruotsista.

Ristiretken syynä oli idän ja lännen ero vuonna 105. Kirkot alkoivat kilvan tavoitella Euroopan viimeisiä ei-kristillisiä alueita.

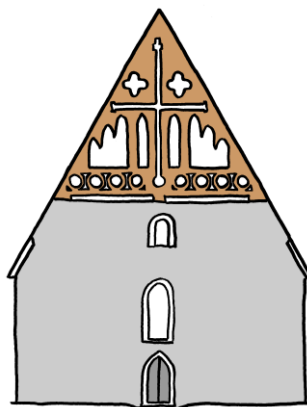
Talonpoika Lalli tappoi piispa Henrikin Köyliön järven jäällä

Toinen ja kolmas ristiretki varmistivat Suomen katoliselle kirkolle.

KATOLINEN KESKIAIKA

1. KIRKKORAKENNUKSET

- ✘ materiaalit: harmaakivi, tiili ja puu
- ✘ seinämaalaukset ja veistokset olivat "köyhien raamattu"

2. KIRKON TOIMINTA

- ✘ keskeisintä messu eli jumalanpalvelus (latinaksi; "Hoc est corpus meum" → "Hokkuspokkus"!)

- ✘ kaste, rippi, ehtoollinen, ristinmerkin teko ym.
- ✘ koulutus vain pojille
 - luostarikoulut ja kaupunkikoulut
 - katedraalikoulu Turussa
 - jatko-opinnot ulkomailla yliopistoissa (mm. Pariisi)
- ✘ luostarit
 - **dominikaanit**, ns. mustat veljet: saarnaaminen ja opettaminen (Turku ja Viipuri)
 - **fransiskaanit**, ns. harmaat veljet: köyhien ja sairaiden auttaminen (Viipuri, Rauma ja Kökarin saari)
 - **birgittalainen** kaksoisluostari (nunnia ja munkkeja): kirkkotekstiilit, sairastupa (Naantali)

LUTERILAISUUDEN TULO SUOMEEN 1500-LUVULLA

Sodat olivat köyhdyttäneet Ruotsin valtion kassan 1500-luvulla.

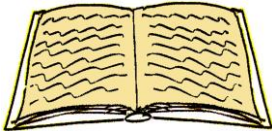
Kuningas Kustaa Vaasa keksi, että kirkolla ja luostareilla oli paljon omaisuutta.

Kirkon "liika omaisuus" otettiin valtiolle.

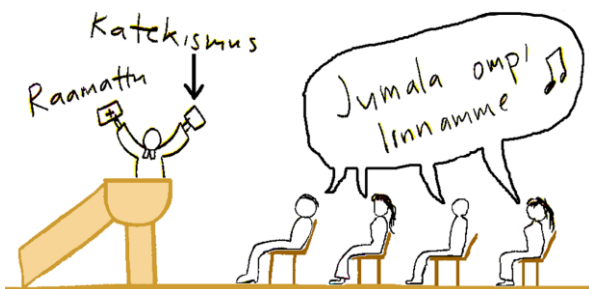
Mikael Agricola opiskeli Saksassa uskonpuhdistuksen uutta oppia.

Agricola alkoi kääntää Uutta testamenttia suomeksi ja kehitti samassa suomen kirjakielen.

Agricolasta tuli Turun piispa.

Jumalanpalvelus uudistui

- ✘ kansan kieli (suomi)
- ✘ saarna tärkeäksi
- ✘ virsilaulu

1600-LUKU – PUHDASOPPISUUDEN AIKA

Luterilainen oppi haluttiin pitää puhtaana. Kaikkea katolisuutta pelättiin. Muinaisuskosta ja loitsuista haluttiin eroon. Noitavainoissa tuomittiin Suomessa enemmän miehiä kuin naisia. Noitasyytökseen johti usein kateus.

Kirkko opetti kansalle lukutaidon (lukkarinkoulut ja kiertokoulut)

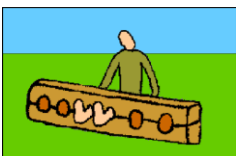

ja luterilaisen opin ydinkohdat (apuna Martti Lutherin kirjanen "Katekismus", joka on kristinopin suppea perusoppikirja).

Oppimisen valvonta tapahtui kinkereillä ja se oli tarkkaa. Pappi teki oppimisesta kirkonkirjoihin merkinnät.

Kuningas oli määrännyt kirkossakäynnin pakolliseksi.

Kirkkokuri oli ankaraa. Rangaistuksena olivat sakot ja jalkapuu.

Valtion kannalta valtionkirkkojärjestelmä ja kansan uskonnollinen yhtenäisyys olivat tärkeitä.

1600-luvulla kristillisyys opetettiin kansalle.

1700-LUKU – HYÖDYN AJAN KRISTILLISYYS

Suomeen tuli valistus, joka korosti suvaitsevaisuutta ja luonnontieteitä. Pyrittiin taloudelliseen hyötyyn.

Papit olivat usein pitäjiensä taloudellisten hankkeiden aloittajia. Saarnoissaan he kertoivat mm.

- perunoiden viljelystä
- tuulimyllyjen rakentamisesta

1700-luvun kuuluisa pappi oli Antti Chydenius, Kokkolan kirkkoherra. Hän oli vapaan talouden puolestapuhuja.

1800-LUKU – HERÄTYSLIIKKEIDEN VUOSISATA

Suomessa vaikutti pietismi, joka korosti yksilöllistä uskoa ja hurskasta elämää (tosiuskovaisuus – sydämen usko).

Neljä suurta herätysliikettä olivat

- rukoilevaisuus
- herännäisyys
- evankelisuus
- lestadiolaisuus

Ev.lut.kirkko sai itsehallinnon vuonna 1869.

(Ev.lut.=evangelisluterilainen)

1900-LUKU – ITSENÄISYYDEN AJAN KIRKKO

Suomi itsenäistyi 1917. Ikävä kyllä keväällä 1918 Suomessa syttyi sisällissota punaiset vastaan valkoiset:

Uskonnonvapauslaki säädettiin 1922 ja se tuli voimaan 1923. Vain 0,74% suomalaisista erosi ev.lut.kirkosta. Pakollisesta valtionkirkosta tuli kansankirkko, jonka jäsenenä oltiin vapaaehtoisesti.

Talvi-, jatko- ja Lapin sodan aikana sotilaspapit toivat kirkon koko kansan luo.

Kirkon jäsenmäärä on hiljaksen alentunut (nyt noin 74%). Toisaalta kirkko tavoittaa ihmisiä monin uusin työmuodoin:

rippikoululeirit

nuorisotyö

lapsityö

perheneuvonta

EV.LUT. KIRKON HERÄTYSLIIKKEET

Tässä mainitut herätysliikkeet ovat Suomen ev.lut. kirkon sisäisiä liikkeitä.

RUKOILEVAISUUS

Taustalla herätys 1700-luvulla. Paimentyttö Liisa Erkintytär pelästyi syntisyyttään luettuaan kirjaa ”Totisen kääntymisen harjoitus” (*nykyään sanottaisiin ”Todellisen kääntymisen harjoitus”*). Herätys syntyi Kalannissa Turun pohjoispuolella.

Keskeisin johtaja oli pappi Abraham Acrenius, Nousiaisten kirkkoherra.

Korostukset:

1. Polvirukous

2. Vieläkin käytetään 1700-luvun Raamattua ja virsikirjaa

3. Raittius

Itä-Suomen rukoilevaisuuden johtaja oli pappi Henrik Renqvist. Hän kirjoitti kirjoja, mm. ”Wiinan kaur

Pääkannatusalue:

HERÄNNÄISYYS = körttiläisyys

Taustalla Savossa hurmoksellinen herätys:

PAAVO RUOTSALAINEN
KUVALÄHDE: WIKIPEDIA

Johtajana oli talonpoika Paavo Ruotsalainen (Nilsinä, Savo).

Korostukset:

1. Ikävöivä usko = ihminen odottaa nöyrästi ikävöiden Jumalan armoa
2. Vapaamielisyys alkoholin ja tupakan suhteen

KÖRTTIKAMPAUS

3. Kokoontuminen seuroissa, joissa laulu ja puhe vuorottelevat
4. Kesällä Herättäjäjuhlat

Pääkannatusalueet:

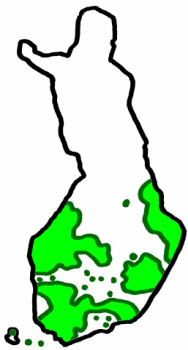
EVANKELISUUS

Perustajana pappi Fredrik Gabriel Hedberg.

Korostukset:

1. Omistava usko = lapsikasteen ja Jeesuksen ristinkuoleman takia olemme jo pelastettuja
2. Martti Lutherin teokset
3. Lähetystyö (erityisesti Japani ja Kenia)
4. SLEY-yhdistys = Suomen Luterilainen Evankeliumi Yhdistys
5. Kokoontuminen Evankeliumijuhlille
6. Maata näkyvillä –gospelfestivaalit marraskuussa Turussa
7. The Road –gospelbändi

Pääkannatusalueet:

LARS LEVI LAESTADIUS JA LESTADIOLAISUUS

Lars Levi Laestadius

Lars Levi Laestadius toimi pappina Ruotsin Lapissa 1800-luvulla. Hän oli taitava luonnontutkija.

Laestadiuksen saarnoissa:

1. Rehevää kielenkäyttöä, esim. *"te siveät huorat, rehelliset varkaat, raittiit juomarit"*
2. Vertauksia Lapin luonnosta
3. Jyrkkä synnin tuomitseminen ⇒ herätys

Herätys

Rajut tunnekokemukset ⇒ liikutukset ⇒ haukkumanimi "hihhulit"

Liikutus = hysteerinen kohtaaminen, johon kuuluu huutoa. Liikutus tulee, kun ihminen kokee voimakkaasti syntien anteeksiannon.

Elämäntapojen muutos

- viinat kaadettiin maahan ⇒ täysraittius

- ihmiset sopivat riitansa

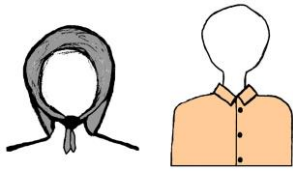
Lestadiolaissuunnat tänään

1. Vanhoillislestadiolaisuus

- ripin käyttö, *"Kaikki synnit anteeksi Jeesuksen nimessä ja veressä"*.
- ei ehkäisyä → perheissä paljon lapsia, jopa 10-15

2. Esikoislestadiolaisuus

- johtajina Ruotsin Lapin vanhimmat eli *"esikoiset"*
- naisilla huivi päässä

- miehillä ei solmiota, paita napitettu ylös asti

3. Uusheräys

- lähetystyötä ulkomaille
- lähimpänä tavallista kirkkokristillisyyttä

UUSIA HERÄTYSLIIKKEITÄ

UUSPIETISMI – syntyi 1900-luvulla

Korostaa

- henkilökohtaista uskoa, uskoontuloa
- evankeliointia = jumalasta muille kertominen
- uskovien pienryhmien kokoontuminen
- raamatullisuutta = tiukka Raamattuun pitäytyminen

Järjestöt

1. Suomen Raamattuopisto, Kauniainen

- perustettiin 1945 – pappi Urho Muroma
- gospelrockyhtye Pro Fide = ”*uskon puolesta*”
- naispappeuden vastustusta

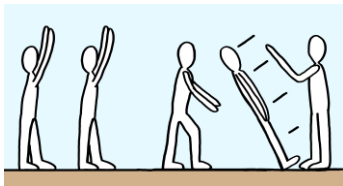
2. Kansanlähetys

- perustettiin 1967
- ”Evankelioikaa kansa evankelioimaan kansoja” ⇒ Lähetystyö
- työkeskus Ryttylässä, lähellä Riihimäkeä
- nuorten aktiölähetystyö = lyhytaikainen lähetystyö

KARISMAATTISUUS

Korostaa

- Pyhän Hengen vaikutusta
- armolahjat: rukouksella parantaminen, profetoiminen, kielillä puhuminen... (profetoiminen=)
- uskosta nouseva ilo ⇒ ylistyslaulut
- keskeisinä hahmoina pappi Seppo Juntunen ja ekonomi Pirkko Jalovaara
⇒ Sanan ja rukouksen illat

Kaatajapappi

Käsien nosto ylistyksessä